

Здреник В.С.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ

У статті здійснено узагальнення та огляд сучасних підходів до трактування «інвестиційного потенціалу підприємства», на основі цього наведено власне розуміння інвестиційного потенціалу як можливість використання інвестиційних ресурсів при вирішенні завдань. Наведено фактори, які потрібно враховувати для оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, а також принципи, якими необхідно керуватись для формування та розвитку інвестиційного потенціалу підприємства. Розглянуто основні методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу підприємства та його складових.

Ключові слова: інвестиції, потенціал, інвестиційний потенціал, підприємство, інвестиційна діяльність, інвестиційні ресурси, інвестори.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки визначається інтенсивністю інвестиційних процесів в ній, їх спрямованістю і можливістю регулювання для вирішення пріоритетних завдань. Ринкові умови господарювання вимагають від підприємств самостійного визначення напрямів інвестиційної діяльності. Поясненням цього служить той факт, що за її допомогою досягається найважливіший критерій довгострокового розвитку і стабільного функціонування підприємства – конкурентоспроможність, або, іншими словами, результат конкурентних переваг управління підприємством. Розвиток підприємства знаходиться у функціональній залежності від рівня використання його інвестиційного потенціалу. Крім того, ефективність діяльності підприємства, його рентабельність і фінансова стійкість, в свою чергу, впливають на формування інвестиційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теоретично-методологічних і практичних аспектів формування інвестиційної діяльності та підвищення ефективності інвестиційного потенціалу підприємств зробили ряд зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Л.І. Абалкін, І. Ансофф, О.В. Арєф'єва, А.І. Архангельський, О.М. Вовк, В.П. Гавриш, О.О. Горова, Р. Гранта, В.М. Гриньова, Л.Г. Гулько, І.П. Дежкіна, І.З. Должанський, Т.П. Драганова, П. Друккера, Т.О. Загорна, В. Зубкова, Д. Колліс, Г.Ю. Кучерук, Є.В. Лапін, О.В. Лепьохіна, Ю.В. Лимич, І.М. Лицур, С. Лосева, Б.Л. Луців, Т.О. Макух, І.М. Манько, Д. Пенг, О.С. Себко, Т.Б. Стечишин, Т.О. Стечишин, Д. Теесе, А.Р. Ткачева,

А.В. Федонін, Ю.С. Федосєєва, Г.М. Шамота та інші. Проте, на даному етапі розвитку економіки залишаються ще недостатньо дослідженими питання, пов'язані з формуванням та оцінкою інвестиційного потенціалу підприємства, його значення у загальній структурі потенціалу підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення науково-теоретичних підходів до визначення поняття «інвестиційний потенціал» та дослідження принципів щодо формування та розвитку інвестиційного потенціалу підприємства.

Опис основного матеріалу дослідження. Перед підприємствами гостро стоїть питання збільшення ефективності відтворення капіталу, отже, велику увагу необхідно приділити інтенсифікації інвестиційних процесів, нарощуванню та реалізації інвестиційного потенціалу. Інвестиційний потенціал підприємства дозволяє виявити власні можливості для досягнення цілей та обсяг необхідних зовнішніх залучень, тому слід розглянути підходи до визначення та оцінки інвестиційного потенціалу підприємства. Це є важливим завданням, а першим кроком у його вирішенні є правильне розуміння сутності даного поняття.

Значення поняття «потенціал» в словнику С.І. Ожогова наводиться як ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, можливостей необхідних для будь-чого [9]. Гриньова В.М. під поняттям потенціал розуміє сукупність засобів, умов, необхідних для ведення, підтримки, збереження чого-небудь [3]. Литюга Ю.В. зазначає, що у більш широкому сенсі потенціал (від лат. potentia - сила) можна визначити як джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення якого-небудь завдання, досягнення певної мети; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області та підприємств у певній галузі [7].

Сутність категорії “потенціал підприємства” можна визначити як сукупність ресурсів підприємства та можливостей їх перетворення для досягнення його мети та цілей [5]. Потенціал підприємства як економічну категорію слід прирівнювати до виробничого потенціалу, фінансового потенціалу та інвестиційного потенціалу. Ці потенціали тісно взаємодіють між собою, проте максимально можливе виявлення і використання резервів за кожним з напрямків та імпульсом розвитку підприємства в цілому.

На разі сутність інвестиційного потенціалу підприємства є досить суперечливим поняттям, дослідження різних аспектів якого проводиться багатьма науковцями. Зокрема, Матвеев В.В. [8, с. 126] визначає інвестиційний потенціал як набір умов, інтелектуальних та матеріальних благ, які забезпечують інвестиційну діяльність і обмежують долю ризику інвестування. Турянська М.М. під інвестиційним потенціалом підприємства розуміє сукупність накопичених у результаті господарської діяльності власних ресурсів, які можуть бути використані для інвестицій без порушення поточної роботи [12]. На думку В.В. Бочарова, інвестиційний потенціал виступає як сукупний інвестиційний попит, який характеризується тим, що власники інвестиційних ресурсів мають накопичений капітал, але не перетворюють його за тими або іншими причинами у реальну пропозицію капіталу; це джерело для майбутнього інвестування [1].

Так, на думку Ворсовського О.Л., під терміном «інвестиційний потенціал» слід розуміти сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, які знаходяться у взаємозв'язку, що можуть за певних діючих внутрішніх та зовнішніх чинників інвестиційного середовища бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності підприємства [2]. Кучерук Г.Ю., Вовк О.М. [6] розглядають інвестиційний потенціал як організовану сукупність внутрішніх та зовнішніх економічних можливостей та ресурсів, які створюють умови для розвитку та забезпечують реалізацію стратегічних і тактичних цілей в сфері інвестиційної діяльності.

Таким чином, більшість авторів визначають інвестиційний потенціал як сукупність інвестиційних ресурсів. Інвестиційні ресурси - це всі види грошових та інших активів, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування. Управління інвестиційними ресурсами – це сукупність процесів формування і нарощування інвестиційного потенціалу, реалізація якого забезпечує активізацію і ефективність інвестиційної діяльності підприємства. Результатом ефективного управління

інвестиційними ресурсами є формування необхідного для здійснення інвестиційної діяльності рівня інвестиційного потенціалу. Тобто під інвестиційним потенціалом слід розуміти здатність підприємства найбільш ефективно вирішувати інвестиційні завдання при максимальному використанні внутрішніх та зовнішніх економічних можливостей та ресурсів. Виявлено, що зовнішні інвестиційні можливості формуються рівнем інвестиційної привабливості, а внутрішні – ефективністю управління, при цьому інвестиційна привабливість формується внутрішніми можливостями.

Інвестиційний потенціал можна розглядати з точки зору його складових: формування інвестиційного потенціалу і використання цього потенціалу. Формулювання завдання розвитку може виглядати в такий спосіб: необхідно вибрати варіант розвитку, при якому наявний потенціал допускав хоча б один спосіб досягнення необхідних результатів діяльності. Якщо інвестиційним потенціалом є максимально можливий результат при існуючих ресурсах, то він виражає насамперед не повну скоординованість використання інвестиційних ресурсів, не оптимальність організації інвестиційного процесу, а наявні можливості підвищення результативності інноваційної діяльності підприємства шляхом формування інвестиційних ресурсів [4]. Тому інвестиційний потенціал визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, а ефективність цієї діяльності детермінується рівнем та обсягом використання цього потенціалу.

Формування та розвиток інвестиційного потенціалу підприємства відбувається в певних межах або з урахуванням принципів, що визначають його використання:

1. Врахування стратегічних цілей підприємства при формуванні та нарощуванні інвестиційного потенціалу підприємства. Розмір потенціалу повинен бути достатнім для забезпечення ефективного розвитку підприємства відповідно до обраної ним як загальнокорпоративної, так і інвестиційної стратегії.

2. Забезпечення гнучкості інвестиційного потенціалу до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Підприємство при здійсненні інвестиційної діяльності повинно оперативно реагувати на зміни інвестиційного клімату, появу нових інвестиційних можливостей.

3. Забезпечення диверсифікованого використання інвестиційного потенціалу, а саме сприяння перерозподілу невикористаних ресурсів між різними видами діяльності повинно забезпечити повне використання фінансового,

виробничого та трудового потенціалів підприємства.

4. Врахування стадії життєвого циклу підприємства при використанні інвестиційного потенціалу. Кожна стадія життєвого циклу має свої особливості у здійсненні підприємством інвестиційної діяльності.

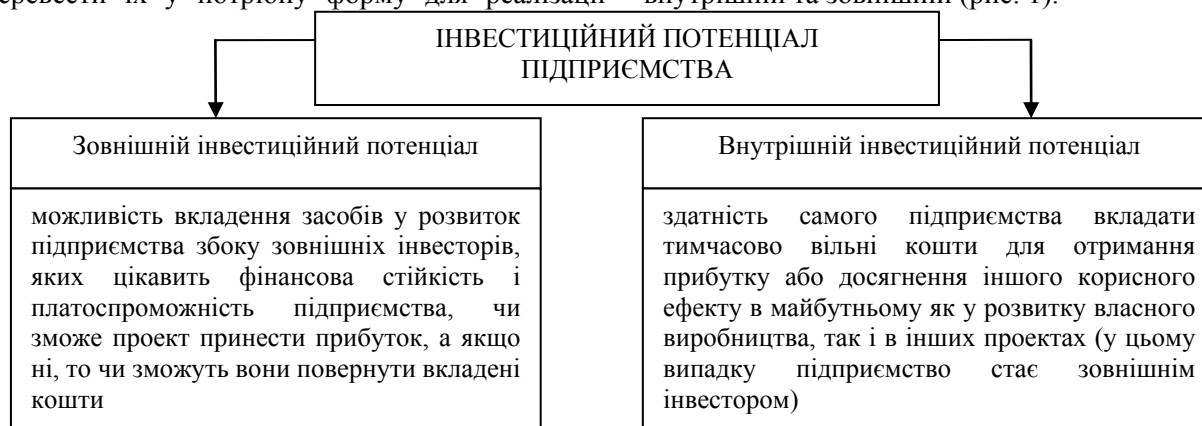
5. Необхідності оптимізації структури інвестиційного потенціалу підприємства. Саме визначення оптимального співвідношення між власними, позиковими та залученими ресурсами дозволить забезпечити фінансову стійкість підприємства, збільшити рівень рентабельності власного капіталу.

6. Маневреності та ліквідності інвестиційного потенціалу, що дозволить при використанні інвестиційного потенціалу швидко мобілізувати ресурси та за короткий час перевести їх у потрібну форму для реалізації

інвестиційних можливостей. Звідси, на нашу думку, інвестиційний потенціал представляє собою здатність підприємства реалізовувати усю сукупність інвестиційних можливостей щодо ефективного генерування додаткових потоків капіталу за допомогою мобілізації усіх ресурсів, що є в наявності для підвищення вартості об'єкту інвестування. Формування інвестиційного потенціалу полягає у створенні додаткових інвестиційних можливостей, що можуть бути реалізовані підприємством шляхом мобілізації внутрішніх або залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів.

7. Врахування ризиків та їх оцінка при прийнятті рішень щодо використання інвестиційного потенціалу.

Залежно від джерел формування інвестиційний потенціал доцільно розділяти на внутрішній та зовнішній (рис. 1).

Рис. 1. Внутрішній інвестиційний потенціал та зовнішній інвестиційний потенціал підприємства*

* Сформовано автором з урахуванням наявних наукових позицій та чинної практики

Інвестиційний потенціал слугує базовою основою для формування інноваційної стратегії підприємства та виступає важливим фактором забезпечення інноваційної діяльності. Слід відмітити, що інноваційна діяльність здійснює зворотній вплив щодо розвитку інвестиційного потенціалу, так як ефективне впровадження інновацій дає підприємству можливість більш успішно накопичувати матеріальні, технічні, а також фінансові ресурси, необхідні для розвитку інвестиційного потенціалу. Обов'язково повинна враховуватися специфіка конкретної галузі. Склад факторів, які впливають на інвестиційний потенціал підприємства, буде значно відрізнятися в залежності від того, в якій сфері та, чи інша компанія здійснює свою діяльність.

Для того, щоб оцінити інвестиційний потенціал підприємства, потрібно враховувати такі фактори, як:

- здатність привертати увагу інвесторів;
- присутність спеціальних і адекватних сучасному світові пропозицій щодо інвестування в проект;

➤ стійке збільшення вартості підприємства на фінансовому ринку;

Це тільки самі основні фактори, на які слід звернути увагу, коли проводять аналіз потенціалу для інвестування. Насправді їх набагато більше. Для того щоб не в теорії, а на практиці оцінити цей потенціал, потрібно враховувати і специфіку кожного виробництва. Це, наприклад, сфера діяльності підприємства, місце його розташування і т.д. Чим більше особливостей і чинників буде враховано при оцінці потенціалу, тим ближче він буде до реального значення. Також потрібно враховувати, що інвестиційний потенціал для одного підприємства має дуже тісний зв'язок з таким для іншого підприємства, регіону, країни. Пов'язані між собою, вони утворюють інвестиційний потенціал економіки.

Особливого значення при оцінці інвестиційного потенціалу слід приділити показникам, які побудовані на моделі формування потенціалу, що враховує не тільки динамічний розвиток, а й сформовані теоретичні передумови. Ці показники характеризують

прибутковість підприємства, так як сама частина прибутку після сплати податків є джерелом формування інвестиційних ресурсів підприємства. Але й потрібно використовувати різні методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу. Звідси, методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу підприємства – це способи, що використовуються у процесі оцінки потенціалу підприємства та спрямовані на отримання конкретного результату. Основними методичними підходами до оцінки інвестиційного потенціалу підприємства та його складових є вартісний підхід, експертна оцінка, оцінка на основі узагальнюючого показника, комплексний підхід.

1. Вартісний підхід, відповідно до якого інвестиційний потенціал визначається як різниця між майбутньою та поточною вартістю підприємства при тому, що зміна вартості відбулася внаслідок реалізації інвестиційних проектів [13]:

$$I_{\Pi} = P_{\Pi} - P_{\Pi 0}, \quad (1)$$

де I_{Π} – величина інвестиційного потенціалу;

P_{Π} – максимально можлива ринкова вартість підприємства, що може бути досягнута завдяки реалізації інвестиційних можливостей,

$P_{\Pi 0}$ – поточна ринкова вартість підприємства.

Цей метод найбільш повно відображає економічну сутність інвестиційного потенціалу.

2. Експертна оцінка – передбачає визначення рівня інвестиційного потенціалу групою спеціалістів належної кваліфікації на основі визначеного переліку показників. При цьому інвестиційний потенціал може оцінюватись як взагалі, так і за окремими складовими.

3. Оцінка на основі узагальнюючого показника - показник раціонального обсягу додаткового інвестування коштів, за якого забезпечується найвищий рівень прибутковості інвестицій, вкладених у дане підприємство [11].

4. Комплексний підхід – передбачає різнобічну оцінку інвестиційного потенціалу на основі групи показників із можливим залученням експертів. Його перевагою є можливість повноцінного врахування всіх аспектів інвестиційного потенціалу, можливість удосконалювати методику з урахуванням сфери

діяльності підприємства тощо. Цей метод широко використовується інвестиційними фондами і не виключає часткового застосування перерахованих вище підходів. При цьому розумно поєднуються різні методичні підходи оцінки ефективності діяльності економічних суб'єктів (графічний, матричний, факторний аналіз тощо). Вони органічно доповнюють один одного при оцінці різних складових інвестиційного потенціалу. Водночас недоліком даного підходу є його трудомісткість, що пояснюється тривалістю збору вихідної інформації, проведенням детальних попередніх розрахунків тощо. Тому важливішим завданням при використанні даного підходу є оптимізація кількості показників для оцінки та ефективне комбінування найбільш доцільних часткових методологічних прийомів [10].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інвестиційний потенціал підприємства являє собою суму таких показників, як стратегічні передумови для розвитку будь-якого об'єкта і чинники, що забезпечують його розвиток. Одним з основних таких чинників є вкладення грошей інвесторами. Всі інвестори, а особливо нові, намагаються уважно стежити за потенціалом того підприємства, в яке вони збираються вкласти гроші. Без хороших, переконливих даних щодо цього показника складно й недоцільно очікувати вкладень у розвиток підприємства. Позиціонування інвестиційного потенціалу та ідентифікація його сутності в сучасних умовах виступає об'єктивною основою подальшого розвитку дослідження проблематики, пов'язаної з його оцінкою у загальній структурі потенціалу підприємства, а також питань щодо підходів до формування й аналізу, в тому числі на предмет ефективності. Тому задля забезпечення комплексного підходу та результативності використання інвестиційного потенціалу в перспективі слід здійснювати подальші наукові дослідження з метою їх доведення до практичних розробок способів оцінки та методів аналізу, побудови відповідних алгоритмів і їхньої формалізації, а також вироблення стратегічних перспектив підприємств з питань інвестування.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент: учеб. пособие / В.В. Бачаров. – Санкт-Петербург: Питер, 2000. – С. 25.
2. Ворсовський О.Л. Теоретико-методичні основи інвестиційного потенціалу підприємств / О.Л. Ворсовський // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 8–11.
3. Гриньова В.М. Інвестування: підручн. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лелейко, О.П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – С. 358.
4. Калініченко З.Д. Дослідження напрямків розвитку інтегрованих підприємств / З.Д. Калініченко, Д. Мак // Економіка підприємства: теорія та практика : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 12 жовт. 2012 р. /

М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: Г. О. Швиданенко (відпов. за вип.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2012. – С. 129–132.

5. Круш П.В. Методологічні підходи до розкриття сутності категорії «потенціал підприємства» / П.В. Круш, М.О. Зеленська // Теорії мікро-макроекономіки: збірник наукових праць. – Київ, 2009. – №2 – С. 12-18.

6. Кучерук Г.Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Г.Ю. Кучерук, О.М.Вовк // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №3. – С.11–15; № 5. – С. 6-7.

7. Литюга Ю. В. Розвиток інвестиційного потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20328/1/72-354-358.pdf>

8. Матвеев В.В. Маркетинг регіонів: інвестиційні аспекти / В. Матвеев, В. Щелкунов, В. Бондаренко, Ю. Каракай, В. Грамотнев. – Київ: Наук. думка, 2005. – 176 с.

9. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. – 4-е изд., дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.

10. Оніщенко С.В. Інвестиційна привабливість підприємства: систематизація методів оцінки та напрямів підвищення / С.В. Оніщенко, Г.В. Клімова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 12. – С. 108–110.

11. Сегедій О.М. Інформаційне забезпечення оцінки інвестиційного потенціалу підприємств / О.М. Сегедій // Збірник наукових праць Донецького національного технічного університету. – Донецьк: ДонНТУ. – 2004. – № 75.– С. 165-169.

12. Туріянська М.М. Інвестиційні джерела: монографія / М.М. Туріянська. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд., 2004. – 317 с.

13. Управління потенціалом підприємства: Навчальний посібник // І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

REFERENCES

1. Bocharov V.V. (2000) Investitsionnyj menedzhment: ucheb. Posobiye [Investment Management: Textbook]. – St. Petersburg: Peter, 2000. – P. 25. [in Russian]

2. Vorsovskyy A.L. (2007) Teoretyko-metodychni osnovy investytsijnogo potentsialu pidpryemstv [Theoretical and methodological basis of the investment potential of the enterprises] // Investments: practice and experience. - 2007. - № 15. - P. 8-11. [in Ukrainian]

3. Hryniova V.M. (2008) Investuvannya [Investing: textbook.] – К. : Znannia, 2008. – P. 358. [in Ukrainian]

4. Kalinichenko Z.D. (2012) Doslidzhennia napriamkiv rozvytku integrovanyh pidpryemstv [Research areas of integrated enterprises] // Enterprise Economics: Theory and Practice: Coll. Materials IV Intern. nauk. and practical. Conf., Oct 12. 2012. – Kyiv: Kyiv National Economic University, 2012. - P. 129-132. [in Ukrainian]

5. Krush P.V. (2009) Metodolohichni pidhody do rozkryttia sutnosti katehoriji “potentsial pidpryemstva” [Methodological approaches to the disclosure of the category of “enterprise potential”. – Kyiv, 2009. – №2 – P. 12-18. [in Ukrainian]

6. Kucheruk G.U.(2008) Ekonomichne obgruntuвання kompleksnoyi otsinky investytsijnogo potentsialu aviapidpryemstva [Economic justification of comprehensive assessment of investment of airline potential] // Economics. Finances. Right. – 2008. – №3. – P.11-15; № 5. – P. 6-7. [in Ukrainian]

7. Lytiuha Yu. Rozvytok investytsijnogo potentsialu pidpryemstva [Development investment potential of the company [electronic resource]. – Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20328/1/72-354-358.pdf> [in Ukrainian]

8. Matveev V.V. Marketyng regioniv: investytsijni aspekty [Marketing Regions: investment aspects] – Kyiv: Science. Opinion, 2005. – 176 p. [in Ukrainian]

9. Ozhegov S.I. (1999) Tolkovyj slovar russkoho yazyka [Explanatory dictionary of Russian language] – М. : Azbukovnyk, 1999. – 944 p. [in Russian]

10. Onishchenko S. (2009) Investytsijna pryvablyvist pidpryemstva: systematyzatsiya metodiv otsinky ta napriamiv pidvyshchennia [Investment attractiveness of the company: systematization of assessment methods and ways of increasing] // Formation of market relations in Ukraine. – 2009. – № 12. - P. 108-110. [in Ukrainian]

11. Segediy A.M. Information management estimates the investment potential of enterprises / A.M. Segediy // Scientific Papers of Donetsk National Technical University. - Donetsk: Donetsk National Technical University. - 2004. - № 75.- S. 165-169.

12. Turiyanska M.M. (2004) Investytsijni dzherela [Investment sources: Monograph] – Donetsk: South-East, LTD., 2004. – 317 p. [in Ukrainian]

13. Upravlinnia potentsialom pidpryemstva [The management of the potential of the enterprise: Textbook – К. : Center of educational literature, 2006. – 362 p. [in Ukrainian]

Одержано 13.03.2016 р.